

Ġabra tal-ġurisprudenza

SENTENZA TAL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (Awla Manja)

24 ta' Novembru 2020*

“Rinviju għal deċiżjoni preliminari – Għajjnuna mill-Istat – Kumpannija pubblika tax-xandir – Artikolu 106(2) TFUE – Servizzi ta' interess ekonomiku ġenerali – Għajjnuna kompatibbli mas-Suq Intern – Artikolu 108(3) TFUE – Notifika – Assenza – Obbligu, għall-benefiċjarja, li tħallas l-interessi marbutin mal-perijodu tal-illegalità ta' din l-għajjnuna – Kalkolu tal-interessi – Ammonti li għandhom jitqiesu”

Fil-Kawża C-445/19,

li għandha bhala sugġett talba għal deċiżjoni preliminari skont l-Artikolu 267 TFUE, imressqa mill-Østre Landsret (il-Qorti tal-Appell tar-Reġjun tal-Lvant, id-Danimarka), permezz ta' deċiżjoni tad-29 ta' Mejju 2019, li waslet fil-Qorti tal-Ġustizzja fis-6 ta' Ġunju 2019, fil-proċedura

Viasat Broadcasting UK Ltd

vs

TV2/Danmark A/S,

Ir-Renju tad-Danimarka,

IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (Awla Manja),

komposta minn K. Lenaerts, President, R. Silva de Lapuerta (Relatur), Viċi President, A. Arabadjiev, A. Prechal, E. Regan, M. Ilešič, L. Bay Larsen, N. Piçarra u A. Kumin, Presidenti ta' Awla, T. von Danwitz, C. Toader, I. Jarukaitis u N. Jääskinen, Imħallfin,

Avukat Ġenerali: J. Kokott,

Reġistratur: A. Calot Escobar,

wara li rat il-proċedura bil-miktub,

wara li kkunsidrat l-osservazzjonijiet ipprezentati:

- għal Viasat Broadcasting UK Ltd, minn P. Jakobsen u M. Honoré, advokater,
- għal TV2/Danmark A/S, minn O. Koktvedgaard, advokat,
- għall-Gvern Daniż, minn M. S. Wolff u J. Nymann-Lindegren, bhala aġenti, assistiti minn R. Holdgaard, advokat,

* Lingwa tal-kawża: id-Daniż.

- għall-Gvern Olandiż, minn M. K. Bulterman u J. Langer, bħala aġenti,
 - għall-Gvern Awstrijak, minn J. Schmoll u F. Koppensteiner, bħala aġenti,
 - għall-Kummissjoni Ewropea, minn B. Stromsky, bħala aġent, assistit minn M. Niessen, advokat,
- wara li nstema' l-Avukat Ġenerali fil-konkluzjonijiet tiegħu fis-seduta tat-3 ta' Settembru 2020, tagħti l-preżenti

Sentenza

- 1 It-talba għal decizjoni preliminari tikkoncerna l-interpretazzjoni tal-Artikolu 106(2) TFUE u tal-Artikolu 108(3) TFUE.
- 2 Din it-talba tressqet fil-kuntest ta' kawża bejn Viasat Broadcasting UK Ltd (iktar 'il quddiem "Viasat") u TV2/Danmark A/S (iktar 'il quddiem "TV2") u r-Renju tad-Danimarka, dwar l-obbligu, għal din tal-aħħar, li tħallas interessi għall-perijodu li matulu l-miżuri ta' għajjnuna li hija bbenefikat minnhom ġew implimentati illegalment qabel l-adozzjoni tad-decizjoni finali tal-Kummissjoni Ewropea li tiddikjarahom kompatibbli mas-suq intern.

Il-kawża prinċipali u d-domandi preliminari

- 3 TV2 hija kumpannija tax-xandir Daniża inkarigata b'missjoni ta' servizz pubbliku li tikkonsisti fil-produzzjoni u fix-xandir ta' programmi televiżivi nazzjonali u reġjonali.
- 4 Wara lment, is-sistema ta' finanzjament ta' TV2 kienet is-sugġett ta' eżami mill-Kummissjoni fid-Decizjoni 2006/217/KE tad-19 ta' Mejju 2004 dwar il-miżuri implimentati mid-Danimarka favur TV2/Danmark (ĠU 2006, L 85, p. 1). F'din id-decizjoni, il-Kummissjoni qieset li dawn il-miżuri kienu jikkostitwixxu għajjnuna mill-Istat mogħtija bejn is-sena 1995 u s-sena 2002 mir-Renju tad-Danimarka lil TV2, fil-forma ta' tariffi u ta' miżuri oħra, iżda li din l-għajjnuna kienet kompatibbli mas-suq intern, fis-sens tal-Artikolu 106(2) TFUE, bl-eċċezzjoni ta' ammont ta' 628.2 miljun kroner Daniż (DKK) (madwar EUR 85 miljun).
- 5 Wara li l-imsemmija decizjoni giet annullata permezz tas-sentenza tal-Qorti Ġenerali tat-22 ta' Ottubru 2008, TV2/Danmark *et vs* Il-Kummissjoni (T-309/04, T-317/04, T-329/04 u T-336/04, EU:T:2008:457), il-Kummissjoni wettqet eżami mill-ġdid tal-miżuri kkoncernati.
- 6 Fi tmiem dan l-eżami mill-ġdid, il-Kummissjoni, permezz tad-Decizjoni 2011/839/UE tal-20 ta' April 2011 dwar il-miżuri implimentati mid-Danimarka (C 2/03) għal TV2/Danmark (ĠU 2011, L 340, p. 1), ikkunsidrat li dawn il-miżuri, adottati bejn is-sena 1995 u s-sena 2002 favur TV2, fil-forma ta' riżorsi bbażati fuq it-tariffi u ta' miżuri oħra li huma s-sugġett ta' din id-decizjoni, kienu jikkostitwixxu għajjnuna mill-Istat, fis-sens tal-Artikolu 107(1) TFUE, li kienu ġew implimentati illegalment, bi ksur tal-Artikolu 108(3) TFUE, iżda din l-għajjnuna kienet kompatibbli mas-suq intern, fis-sens tal-Artikolu 106(2) TFUE.
- 7 TV2 ipprezentat rikors għall-annullament parzjali tal-imsemmija decizjoni quddiem il-Qorti Ġenerali.
- 8 Permezz tas-sentenza tagħha tal-24 ta' Settembru 2015, TV2/Danmark *vs* Il-Kummissjoni (T-674/11, EU:T:2015:684), il-Qorti Ġenerali annullat id-Decizjoni 2011/839, sa fejn il-Kummissjoni kienet qieset li d-dhul mir-reklamar għas-snin 1995 u 1996 imħallas lil TV2 permezz tal-Fond TV2 kien jikkostitwixxi għajjnuna mill-Istat, u ċaħdet il-kumpliment tar-rikors.

- 9 TV2, il-Kummissjoni u Viasat ipprezentaw appelli kontra din is-sentenza.
- 10 Permezz tas-sentenza tagħha tad-9 ta' Novembru 2017, TV2/Danmark vs Il-Kummissjoni (C-649/15 P, EU:C:2017:835), il-Qorti tal-Ġustizzja ċaħdet l-appell ta' TV2.
- 11 Permezz ta' sentenzi tad-9 ta' Novembru 2017, Il-Kummissjoni vs TV2/Danmark (C-656/15 P, EU:C:2017:836), u tad-9 ta' Novembru 2017 Viasat Broadcasting UK vs TV2/Danmark (C-657/15 P, EU:C:2017:837), il-Qorti tal-Ġustizzja annullat is-sentenza tal-Qorti Ġenerali tal-24 ta' Settembru 2015, TV2/Danmark vs Il-Kummissjoni (T-674/11, EU:T:2015:684), sa fejn din kienet annullat id-Deciżjoni 2011/839 sa fejn kienet ippreċiżat fil-punt 8 tas-sentenza preżenti, u ddecidiet definittivament il-kawża billi ċaħdet ir-rikors għal annullament ipprezentat minn TV2 kontra din id-deciżjoni.
- 12 Sussegwentement, Viasat adixxiet lill-qorti tar-rinviju, l-Østre Landsret (il-Qorti tal-Appell tar-Regjun tal-Lvant, id-Danimarka), b'talba intiża għall-ħlas, minn TV2, tal-interessi marbutin mal-perijodu tal-illegalità tal-għajjnuna kkonċernata, jiġifieri bejn is-sena 1995 u s-sena 2011, li TV2 kienet tħallas fuq l-ammont inkwistjoni ta' din l-għajjnuna li kieku kellha tissellef dan l-ammont fis-suq fl-istennija tal-adozzjoni tad-deciżjoni finali tal-Kummissjoni, imsemmija fl-Artikolu 108(3) TFUE.
- 13 Huwa f'dawn iċ-ċirkustanzi li l-Østre Landsret (il-Qorti tal-Appell tar-Regjun tal-Lvant) iddecidiet li tissospendi l-proċeduri quddiemha u li tagħmel lill-Qorti tal-Ġustizzja d-domandi preliminari segwenti:
- “1) L-obbligu ta' qorti nazzjonali li tikkundanna lil benefiċċjarja ta' għajjnuna għall-ħlas tal-interessi marbuta mal-perijodu ta' illegalità (ara a-sentenza tat-12 ta' Frar 2008, CELF u ministre de la Culture et de la Communication (C-199/06, EU:C:2008:79)) japplika wkoll f'każ bħal dak inkwistjoni fil-kawża prinċipali, li fih l-għajjnuna illegali mill-Istat kienet tikkostitwixxi kumpens għal servizz pubbliku li sussegwentement giet irrikonoxxuta bħala kompatibbli mas-suq intern, skont l-Artikolu 106(2) TFUE, u l-awtorizzazzjoni tagħha giet ibbażata fuq evalwazzjoni tas-sitwazzjoni finanzjarja tal-impriża kollha ta' servizz pubbliku, inkluża l-kapitalizzazzjoni tagħha?
- 2) L-obbligu ta' qorti nazzjonali li tikkundanna lil benefiċċjarja ta' għajjnuna għall-ħlas tal-interessi marbuta mal-perijodu ta' illegalità (ara a-sentenza tat-12 ta' Frar 2008, CELF u ministre de la Culture et de la Communication (C-199/06, EU:C:2008:79)) japplika wkoll għall-ammonti li, fiċ-ċirkustanzi tal-kawża prinċipali, ġew ittrasferiti mill-benefiċċjara tal-għajjnuna lil impriži terzi li huma marbuta miegħu, b'mod konformi ma' obbligu tad-dritt pubbliku, u li, b'deciżjoni tal-Kummissjoni Ewropea li saret definittiva, ġew meqjusa bħala li jiffavorixxu lil din il-benefiċċjarja fis-sens tal-Artikolu 107(1) TFUE?
- 3) L-obbligu ta' qorti nazzjonali li tikkundanna lil benefiċċjarja ta' għajjnuna għall-ħlas tal-interessi marbuta mal-perijodu ta' illegalità (ara a-sentenza tat-12 ta' Frar 2008, CELF u ministre de la Culture et de la Communication (C-199/06, EU:C:2008:79)) japplika wkoll għal għajjnuna mill-Istat li, fiċ-ċirkustanzi tal-kawża prinċipali, tħallset lill-benefiċċjarja tagħha minn impriża kkontrollata mill-Istat meta parti minn dawn il-mezzji kienu joriġinaw mill-kummerċjalizzazzjoni ta' servizzi tal-benefiċċjarja?”

Il-proċedura quddiem il-Qorti tal-Ġustizzja

- 14 Is-seduta għas-sottomissjonijiet orali, li ż-żamma tagħha kienet giet iffissata inizjalment għall-20 ta' April 2020, u mbagħad giet posposta għat-8 ta' Gunju ta' wara, minħabba l-kriżi sanitarja, giet annullata u d-domandi li kienu saru għal risposta orali ġew ittrasformati f'domandi għal risposta bil-miktub. Il-partijiet taw risposti għal dawn il-mistoqsijiet fit-termini stabbiliti.

Fuq id-domandi preliminari

Fuq l-ewwel domanda

- 15 Permezz tal-ewwel domanda tagħha, il-qorti tar-rinviju tistaqsi, essenzjalment, jekk l-Artikolu 108(3) TFUE għandux jiġi interpretat fis-sens li l-obbligu, impost fuq il-qrati nazzjonali, li jikkundannaw lill-benefiċjarja ta' għajjnuna mill-Istat implimentata bi ksur ta' din id-dispożizzjoni għall-ħlas ta' interessi għall-perijodu ta' illegalità ta' din l-għajjnuna japplika wkoll meta, permezz tad-deċiżjoni finali tagħha, il-Kummissjoni tikkonkludi li din tal-aħħar hija kompatibbli mas-suq intern, skont l-Artikolu 106(2) TFUE.
- 16 Preliminarjament, għandu jittfakkar li l-applikazzjoni tar-regoli tal-Unjoni fil-qasam tal-għajjnuna mill-Istat hija bbażata fuq obbligu ta' kooperazzjoni leali bejn, minn naħa, il-qrati nazzjonali u, min-naħa l-oħra, il-Kummissjoni u l-qrati tal-Unjoni, li fil-kuntest tiegħu kull wieħed jaġixxi skont ir-rwol mogħti lillu mit-Trattat FUE (sentenza tal-15 ta' Settembru 2016, PGE, C-574/14, EU:C:2016:686, punt 33 u l-ġurisprudenza ċċitata), u r-rwoli rispettivi tagħhom huma kumplimentari, iżda distinti (sentenza tal-21 ta' Novembru 2013, Deutsche Lufthansa, C-284/12, EU:C:2013:755, punt 27 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 17 Fil-fatt, filwaqt li l-evalwazzjoni tal-kompatibbiltà ta' miżuri ta' għajjnuna mas-suq intern taqa' taħt il-kompetenza esklużiva tal-Kummissjoni, li taġixxi taħt il-kontroll tal-qrati tal-Unjoni, il-qrati nazzjonali għandhom jiżguraw il-protezzjoni, sad-deċiżjoni finali tal-Kummissjoni, tad-drittijiet tal-individwi fil-każ ta' ksur eventwali, mill-awtoritajiet tal-Istat, tal-projbizzjoni prevista fl-Artikolu 108(3) TFUE (sentenza tal-21 ta' Novembru 2013, Deutsche Lufthansa, C-284/12, EU:C:2013:755, punt 28 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 18 Il-kontroll preventiv fuq il-proġetti ta' għajjnuna ġodda stabbilit minn din l-aħħar dispożizzjoni huwa intiż sabiex tiġi implimentata biss l-għajjnuna kompatibbli mas-suq intern. Sabiex jintlaħaq dan l-għan, l-implimentazzjoni ta' proġett ta' għajjnuna tiġi ddifferita sakemm id-dubju dwar il-kompatibbiltà tiegħu jitneħħa permezz tad-deċiżjoni finali tal-Kummissjoni (sentenzi tat-3 ta' Marzu 2020, Vodafone Magyarorszá, C-75/18, EU:C:2020:139, punt 19, u tat-3 ta' Marzu 2020, Tesco-Global Áruházak, C-323/18, EU:C:2020:140, punt 31 kif ukoll il-ġurisprudenza ċċitata).
- 19 F'dan ir-rigward, l-obbligu ta' notifika jikkostitwixxi wieħed mill-elementi fundamentali tas-sistema ta' kontroll implimentata mit-Trattat FUE fil-qasam tal-għajjnuna mill-Istat. Fil-kuntest ta' din is-sistema, l-Istati Membri għandhom l-obbligu, minn naħa, li jinnotifikaw lill-Kummissjoni kull miżura intiża sabiex tistabbilixxi jew timmodifika għajjnuna, fis-sens tal-Artikolu 107(1) TFUE, u, min-naħa l-oħra, li ma jimplimentawx tali miżura, konformement mal-Artikolu 108(3) TFUE, sakemm din l-istituzzjoni tal-Unjoni ma tkunx adottat deċiżjoni finali dwar din il-miżura (sentenza tal-5 ta' Marzu 2019, Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punt 56 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 20 Il-projbizzjoni prevista f'dan l-Artikolu 108(3) hija intiża sabiex tigarantixxi li l-effetti ta' għajjnuna ma jseħħux qabel ma l-Kummissjoni jkollha terminu raġonevoli sabiex teżamina l-proġett fid-dettall u, jekk ikun il-każ, tibda l-proċedura prevista fl-Artikolu 108(2) TFUE (sentenza tat-12 ta' Frar 2008, CELF u ministre de la Culture et de la Communication, C-199/06, EU:C:2008:79, punt 36).
- 21 F'sitwazzjoni li fiha l-Kummissjoni, fir-rigward ta' għajjnuna implimentata bi ksur tal-Artikolu 108(3) TFUE, adottat deċiżjoni finali li tikkonkludi li din l-għajjnuna hija kompatibbli mas-suq intern skont l-Artikolu 107 TFUE, il-Qorti tal-Ġustizzja ddecidiet li d-deċiżjoni finali tal-Kummissjoni ma għandhiex il-konsegwenza li tirregolarizza, *a posteriori*, l-atti ta' implimentazzjoni li kienu invalidi minhabba li kienu ttieħdu bi ksur tal-projbizzjoni ta' implimentazzjoni stabbilita f'din l-aħħar sentenza tal-Artikolu 108(3). Kull interpretazzjoni oħra twassal sabiex tiffavorixxi n-nuqqas ta'

- osservanza, mill-Istat Membru kkonċernat, ta' din id-dispożizzjoni u ċcaħhadha mill-effett utli tagħha (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tat-12 ta' Frar 2008, CELF u ministre de la Culture et de la Communication, C-199/06, EU:C:2008:79, punt 40).
- 22 F'tali sitwazzjoni, id-dritt tal-Unjoni jobbliga lill-qrati nazzjonali jordnaw il-mizuri xierqa sabiex jirrimedjaw effettivament l-effetti tal-illegalità (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tat-12 ta' Frar 2008, CELF u ministre de la Culture et de la Communication, C-199/06, EU:C:2008:79, punt 46).
- 23 Fil-fatt, għalkemm, fil-kuntest ta' proġett ta' għajna, kompatibbli jew le mas-suq intern, il-fatt li ma jiġix osservat l-Artikolu 108(3) TFUE ma jgħib miegħu ebda riskju jew piena ikbar milli l-osservanza ta' din id-dispożizzjoni, l-inkoraġġiment tal-Istati Membri li jinnotifikaw u li jistennew deċiżjoni dwar il-kompatibbiltà jitnaqqas b'mod kunsiderevoli, u dan japplika wkoll għall-portata tal-kontroll tal-Kummissjoni bħala konsegwenza (sentenza tal-5 ta' Ottubru 2006, Transalpine Ölleitung in Österreich, C-368/04, EU:C:2006:644, punt 42).
- 24 F'dan il-kuntest, kif jirriżulta mis-sentenza tat-12 ta' Frar 2008, CELF u ministre de la Culture et de la Communication (C-199/06, EU:C:2008:79), għandha ssir distinzjoni, fir-rigward tal-effetti tal-implimentazzjoni ta' għajna bi ksur tal-Artikolu 108(3) TFUE, bejn l-irkupru tal-għajna illegali u l-ħlas ta' interessi għall-perijodu ta' illegalità ta' din l-għajna.
- 25 Minn naħa, fir-rigward tal-irkupru tal-għajna illegali, l-għan li jiġi ggarantit li għajna inkompatibbli qatt ma tiġi implimentata, li fuqu huwa bbażat l-Artikolu 108(3) TFUE, ma huwiex kontradett mill-ħlas prematur tal-għajna illegali meta l-Kummissjoni tadotta deċiżjoni finali li tikkonkludi li din l-għajna hija kompatibbli mas-suq intern (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tat-12 ta' Frar 2008, CELF u ministre de la Culture et de la Communication, C-199/06, EU:C:2008:79, punti 46 sa 49). Konsegwentement, il-qorti nazzjonali ma hijiex obligata tordna l-irkupru tal-imsemmija għajna (sentenza tat-12 ta' Frar 2008, CELF u ministre de la Culture et de la Communication, C-199/06, EU:C:2008:79, punt 55).
- 26 Min-naħa l-oħra, il-qorti nazzjonali għandha, skont id-dritt tal-Unjoni, tordna lill-benefiċjarja tal-għajna thallas l-interessi marbutin mal-perijodu tal-illegalità ta' din l-għajna (sentenzi tat-12 ta' Frar 2008, CELF u ministre de la Culture et de la Communication, C-199/06, EU:C:2008:79, punti 52 u 55, kif ukoll tal-5 ta' Marzu 2019, Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punt 134).
- 27 Dan l-obbligu impost fuq il-qorti nazzjonali jirriżulta mill-fatt li l-implimentazzjoni ta' għajna bi ksur tal-Artikolu 108(3) TFUE tagħti lill-benefiċjarja tagħha vantaġġ indebitu li jikkonsisti, minn naħa, fin-nuqqas ta' ħlas tal-interessi li hija kienet thallas fuq l-ammont inkwistjoni tal-għajna kompatibbli, li kieku kellha tissellef dan l-ammont fis-suq fl-istennija tal-adozzjoni tad-deċiżjoni finali tal-Kummissjoni, u, min-naħa l-oħra, fit-titjib tal-pożizzjoni kompetittiva tagħha quddiem l-operaturi l-oħra tas-suq, matul il-perijodu ta' illegalità tal-għajna kkonċernata (sentenzi tat-12 ta' Frar 2008, CELF u ministre de la Culture et de la Communication, C-199/06, EU:C:2008:79, punt 51, kif ukoll tal-5 ta' Marzu 2019, Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punt 132). Fil-fatt, l-illegalità ta' din l-għajna kellha l-effett, minn naħa, li tesponi lil dawn l-operaturi għar-riskju, li fl-aħħar mill-aħħar ma seħħ, ta' implimentazzjoni ta' għajna inkompatibbli u, min-naħa l-oħra, li gġegħelhom iġarrbu iktar kmieni milli kellhom, f'termini ta' kompetizzjoni, l-effetti tagħha (sentenza tat-12 ta' Frar 2008, CELF u ministre de la Culture et de la Communication, C-199/06, EU:C:2008:79, punt 50).
- 28 Hekk kif l-Avukat Ġenerali rrilevat, essenzjalment, fil-punti 23 sa 25, 35 u 49 tal-konklużjonijiet tagħha, l-imsemmi obbligu, stabbilit mill-Qorti tal-Ġustizzja fis-sentenza tagħha tat-12 ta' Frar 2008, CELF u ministre de la Culture et de la Communication (C-199/06, EU:C:2008:79), f'sitwazzjoni li fiha l-Kummissjoni kienet adottat deċiżjoni finali li tikkonkludi dwar il-kompatibbiltà ta' għajna illegali mas-suq intern, fis-sens tal-Artikolu 107 TFUE, japplika għal kull għajna implimentata bi ksur tal-Artikolu 108(3) TFUE, inkluż meta, fid-deċiżjoni finali tagħha, il-Kummissjoni tikkonkludi favur il-kompatibbiltà ta' għajna mas-suq intern abbażi tal-Artikolu 106(2) TFUE.

- 29 Fil-fatt, għandu jinfakkar li, skont l-Artikolu 106(2) TFUE, minn naħa, l-imprizi inkarigati mill-ġestjoni ta' servizzi ta' interess ekonomiku ġenerali jew li għandhom in-natura ta' monopolju fiskali huma suġġetti għar-regoli tat-Trattati, b'mod partikolari għar-regoli tal-kompetizzjoni, sa fejn l-applikazzjoni ta' dawn ir-regoli ma tostakolax it-tweġġiq *de jure* jew *de facto* tal-missjoni partikolari mogħtija lilhom u, min-naħa l-oħra, l-iżvilupp tal-kummerċ ma għandux jiġi affettwat b'mod li jmur kontra l-interess tal-Unjoni.
- 30 Din id-dispożizzjoni, li hija intiża sabiex tirrikonċilja l-interess tal-Istati Membri li jużaw ċerti imprizi bħala strument ta' politika ekonomika jew soċjali mal-interess tal-Unjoni Ewropea fl-osservanza tar-regoli tal-kompetizzjoni u għaž-żamma tal-unità tas-suq intern (sentenzi tal-20 ta' April 2010, *Federutility et*, C-265/08, EU:C:2010:205, punt 28, kif ukoll tat-8 ta' Marzu 2017, *Viasat Broadcasting UK vs Il-Kummissjoni*, C-660/15 P, EU:C:2017:178, punt 31), għandha tiġi interpretata fid-dawl tal-preċiżazzjonijiet magħmula mill-Protokoll (Nru 26) dwar is-servizzi ta' interess ġenerali (ĠU 2016, C 202, p. 307) kif ukoll, fir-rigward tal-qasam inkwistjoni fil-kawża prinċipali, mill-Protokoll (Nru 29) dwar is-sistema ta' xandir pubbliku fl-Istati Membri (ĠU 2016, C 202, p. 311) (sentenza tat-8 ta' Marzu 2017, *Viasat Broadcasting UK vs Il-Kummissjoni*, C-660/15 P, EU:C:2017:178, punt 36).
- 31 F'dan ir-rigward, minn naħa, l-Artikolu 1 tal-Protokoll (Nru 26) dwar is-servizzi ta' interess ġenerali jindika li l-Istati Membri għandhom "setgħa diskrezzjonali wiesgħa" sabiex jipprovdu, jikkummissjonaw u jorganizzaw is-servizzi ta' interess ekonomiku ġenerali b'mod li jissodisfa kemm jista' jkun possibbli l-bżonnijiet tal-utenti (sentenza tas-7 ta' Novembru 2018, *Il-Kummissjoni vs L-Ungerija*, C-171/17, EU:C:2018:881, punt 48).
- 32 Min-naħa l-oħra, skont il-Protokoll (Nru 29) dwar is-sistema tax-xandir pubbliku fl-Istati Membri, "[i]d-dispożizzjonijiet tat-Trattati huma mingħajr hsara għall-ġurisdizzjoni tal-Istati Membri li jipprovdu għall-finanzjament tas-servizz pubbliku tax-xandir sa fejn dan il-finanzjament jingħata lill-organizzazzjonijiet tax-xandir sabiex iwettqu l-funzjoni ta' servizz pubbliku kif mogħti, iddefinit u organizzat minn kull Stat Membru u sa fejn dan il-finanzjament ma jbiddux il-kundizzjonijiet tal-kummerċ u tal-kompetizzjoni fl-Unjoni Ewropea, peress li jmur kontra l-interess komuni, peress li t-tweġġiq tal-mandat ta' dan is-servizz pubbliku għandu jittiehed inkunsiderazzjoni".
- 33 Għalhekk, l-Istati Membri huma intitolati, filwaqt li josservaw id-dritt tal-Unjoni, li jiddefinixxu l-portata u l-organizzazzjoni tas-servizzi ta' interess ekonomiku ġenerali tagħhom, b'mod partikolari s-servizz pubbliku tax-xandir, billi jitqiesu b'mod partikolari l-għanijiet proprji għall-politika nazzjonali tagħhom. F'dan ir-rigward, l-Istati Membri għandhom setgħa diskrezzjonali wiesgħa, li tista' tiġi kkontestata mill-Kummissjoni biss fil-każ ta' żball manifest (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tas-7 ta' Novembru 2018, *Il-Kummissjoni vs L-Ungerija*, C-171/17, EU:C:2018:881, punt 49 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 34 Madankollu, is-setgħa li għandhom l-Istati Membri fir-rigward tad-definizzjoni tas-servizzi ta' interess ekonomiku ġenerali għandha, fi kwalunkwe każ, tiġi eżerċitata b'osservanza tad-dritt tal-Unjoni (sentenzi tal-20 ta' Diċembru 2017, *Comunidad Autónoma del País Vasco et vs Il-Kummissjoni*, C-66/16 P sa C-69/16 P, EU:C:2017:999, punt 71, kif ukoll tat-3 ta' Settembru 2020, *Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland et vs Il-Kummissjoni*, C-817/18 P, EU:C:2020:637, punt 95).
- 35 Issa, il-kwistjoni dwar jekk mizura għandhiex tiġi kklassifikata bħala għajnuna mill-Istat issir qabel dik li tikkonsisti fil-verifika, jekk ikun il-każ, ta' jekk għajnuna inkompatibbli fis-sens tal-Artikolu 107 TFUE hijiex madankollu neċessarja għat-tweġġiq tal-missjoni imposta fuq il-benefiċjarja tal-mizura inkwistjoni, skont l-Artikolu 106(2) TFUE (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tat-8 ta' Marzu 2017, *Viasat Broadcasting UK vs Il-Kummissjoni*, C-660/15 P, EU:C:2017:178, punt 34). Konsegwentement, il-Kummissjoni għandha, qabel ma teżamina eventwalment mizura fid-dawl ta' din

id-dispożizzjoni, tkun tista' tistharreġ jekk din il-miżura tikkostitwixxi għajjnuna mill-Istat, li tehtieg in-notifika minn qabel tal-miżura ppjanata lil din l-istituzzjoni tal-Unjoni, skont l-ewwel sentenza tal-Artikolu 108(3) TFUE.

- 36 Barra minn hekk, kull eċċezzjoni għar-regola ġenerali li jikkostitwixxi dan l-obbligu ta' notifika, impost fuq l-Istati Membri skont it-Trattati, li jikkostitwixxi wieħed mill-elementi fundamentali tas-sistema ta' kontroll tal-għajjnuna mill-Istat, għandha tkun espressament prevista (ara f'dan is-sens, is-sentenza tal-5 ta' Marzu 2019, Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punti 59 u 60).
- 37 Issa, skont l-Artikolu 109 TFUE, il-Kunsill tal-Unjoni Ewropea huwa awtorizzat jagħmel kull regolament xieraq fid-dawl tal-applikazzjoni tal-Artikoli 107 u 108 TFUE u jista', b'mod partikolari, jistabbilixxi l-kundizzjonijiet li fihom l-Artikolu 108(3) TFUE għandu japplika kif ukoll il-kategoriji ta' għajjnuna eżentati mill-proċedura prevista f'din l-aħħar dispożizzjoni. F'dan il-kuntest, skont l-Artikolu 108(4) TFUE, il-Kummissjoni tista' tadotta regolamenti dwar il-kategoriji ta' għajjnuna mill-Istat li l-Kunsill iddetermina, konformement mal-Artikolu 109 TFUE, li jistgħu jiġu eżentati mill-proċedura prevista fl-Artikolu 108(3) TFUE (sentenza tal-5 ta' Marzu 2019, Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punt 57 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 38 Għalhekk, huwa b'applikazzjoni tal-Artikolu 94 tat-Trattat KE (li sar l-Artikolu 89 KE, li huwa stess sar l-Artikolu 109 TFUE) li kien ġie adottat ir-Regolament tal-Kunsill (KE) Nru 994/98 tas-7 ta' Mejju 1998 dwar l-applikazzjoni tal-Artikoli [107 u 108 TFUE] għal ċerti kategoriji ta' għajjnuna Statali orizzontali (ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 8, Vol. 1, p. 312) li permezz tiegħu ġew adottati, sussegwentement, ir-Regolament tal-Kummissjoni (KE) Nru 800/2008 tas-6 ta' Awwissu 2008 li jiddikjara li ċerti kategoriji ta' għajjnuna huma kompatibbli mas-suq komuni skont l-Artikoli [107 u 108 TFUE] (Regolament għal Eżenzjoni Ġenerali Shiha) (ĠU 2008, L 214, p. 3), imbagħad ir-Regolament tal-Kummissjoni (UE) Nru 651/2014 tas-17 ta' Ġunju 2014 li jiddikjara li ċerti kategoriji ta' għajjnuna huma kompatibbli mas-suq intern skont l-Artikoli 107 u 108 [TFUE] (ĠU 2014, L 187, p. 1) (ara s-sentenza tal-5 ta' Marzu 2019, Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, punt 58 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 39 Issa, kif jifakkar fil-premessa 7 tar-Regolamenti Nri 800/2008 u 651/2014, l-għajjnuna mill-Istat, fis-sens tal-Artikolu 107(1) TFUE, li ma hijiex koperta minn dawn ir-regolamenti, tibqa' suġġetta għall-obbligu ta' notifika previst fl-Artikolu 108(3) TFUE (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tal-5 ta' Marzu 2019, Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punt 59 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 40 Barra minn hekk, mill-formulazzjoni stess tal-Artikolu 106(2) TFUE jirriżulta li derogi mir-regoli tat-Trattat FUE ma humiex permessi taht din id-dispożizzjoni hlief jekk ikunu neċessarji għat-twettiq tal-missjoni partikolari li ġiet fdata lil impriża inkarigata mill-amministrazzjoni ta' servizz ta' interess ekonomiku ġenerali (sentenzi tat-8 ta' Marzu 2017, Viasat Broadcasting UK vs Il-Kummissjoni, C-660/15 P, EU:C:2017:178, punt 29, kif ukoll tat-3 ta' Settembru 2020, Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland *et vs* Il-Kummissjoni, C-817/18 P, EU:C:2020:637, punt 97), li fil-qasam tal-għajjnuna mill-Istat, jekk ikun il-każ, tiġi mistharrġa mill-Kummissjoni minn qabel l-implimentazzjoni tagħha. Issa, kif ġie deċiż fil-punt 35 ta' din is-sentenza, dan l-istharrġ mill-Kummissjoni jista' jitwettaq biss wara li l-miżura ppjanata tkun ġiet innotifikata lil din l-istituzzjoni tal-Unjoni, konformement mal-ewwel sentenza tal-Artikolu 108(3) TFUE, sabiex tkun tista' tistharreġ jekk din il-miżura tikkostitwixxi għajjnuna mill-Istat. Għaldaqstant, it-twettiq tal-kompiti ta' impriża inkarigata mill-amministrazzjoni ta' servizz ta' interess ekonomiku ġenerali ma jistax, bħala tali, jiġġustifika deroga mill-obbligu ta' notifika previst f'din id-dispożizzjoni.
- 41 Konsegwentement, l-għajjnuna mill-Istat li ma hijiex is-suġġett ta' deroga espressa mir-regola ġenerali li tikkostitwixxi l-obbligu ta' notifika minn qabel, previst fl-ewwel sentenza tal-Artikolu 108(3) TFUE, tibqa' suġġetta għal dan l-obbligu, inkluż meta din l-għajjnuna tkun intiża għal impriži inkarigati

mill-ġestjoni ta' servizzi ta' interess ekonomiku generali. Għaldaqstant, l-Istati Membri għandhom l-obbligu li ma jimplementawx tali miżuri sakemm il-Kummissjoni ma tkunx hadet deċizzjoni finali dwarhom.

- 42 Fl-aħħar nett, għandu jtifakkur li, skont ġurisprudenza stabbilita, fid-dawl tan-natura imperattiva tal-istharrig tal-għajjnuna mill-Istat imwettaq mill-Kummissjoni skont l-Artikolu 108 TFUE, minn naħa, l-impriża benefiċjarja ta' għajjnuna jista' jkollhom, bħala prinċipju, aspettattivi legittimi fir-regolarità tal-għajjnuna biss jekk din tkun ingħatat b'osservanza tal-proċedura prevista f'dan l-artikolu u, min-naħa l-oħra, operatur ekonomiku diligenti għandu normalment ikun f'pożizzjoni li jiżgura ruħu li din il-proċedura tkun ġiet osservata. B'mod partikolari, meta għajjnuna tiġi eżegwita mingħajr notifika minn qabel lill-Kummissjoni, b'tali mod li tkun illegali skont l-Artikolu 108(3) TFUE, il-benefiċjarja tal-għajjnuna ma jistax ikollha, f'dan il-mument, aspettattivi legittimi la fir-regolarità tal-għoti ta' din l-għajjnuna (sentenza tal-5 ta' Marzu 2019, Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punt 98 u l-ġurisprudenza ċċitata) u lanqas, konsegwentement, f'dik tal-vantaġġ li hija tikseb min-nuqqas ta' hłas tal-interessi dovuti għall-perijodu ta' illegalità tagħha.
- 43 Minn dan jirriżulta li, sabiex jiġi żgurat l-effett utli tal-obbligu ta' notifika, previst f'din id-dispożizzjoni, kif ukoll eżami xieraq u komplet tal-għajjnuna mill-Istat mill-Kummissjoni, il-qrati nazzjonali huma obbligati li jisiltu l-konsegwenzi kollha ta' ksur ta' dan l-obbligu u li jadottaw il-miżuri xierqa sabiex jirrimedjawn, li, kif ġie espost fil-punt 26 ta' din is-sentenza, jinkludi l-obbligu, għall-benefiċjarja ta' għajjnuna illegali, li tħallas l-interessi għall-perijodu ta' illegalità ta' din l-għajjnuna, anki jekk din il-benefiċjarja hija impriża inkarigata bil-ġestjoni ta' servizz ta' interess ekonomiku generali, fis-sens tal-Artikolu 106(2) TFUE.
- 44 Fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet preċedenti, ir-risposta għall-ewwel domanda magħmula għandha tkun li l-Artikolu 108(3) TFUE għandu jiġi interpretat fis-sens li l-obbligu, impost fuq il-qrati nazzjonali, li jikkundannaw lill-benefiċjarja ta' għajjnuna mill-Istat implimentata bi ksur ta' din id-dispożizzjoni għall-hłas tal-interessi għall-perijodu ta' illegalità ta' din l-għajjnuna japplika wkoll meta, permezz tad-deċizzjoni finali tagħha, il-Kummissjoni tikkonkludi li l-imsemmija għajjnuna hija kompatibbli mas-suq intern, skont l-Artikolu 106(2) TFUE.

Fuq it-tieni u t-tielet domanda preliminari

- 45 Permezz tat-tieni u tat-tielet domanda tagħha, li għandhom jiġu eżaminati flimkien, il-qorti tar-rinviju tistaqsi, essenzjalment, jekk l-Artikolu 108(3) TFUE għandux jiġi interpretat fis-sens li l-obbligu, impost fuq il-qrati nazzjonali, li jikkundannaw lill-benefiċjarja ta' għajjnuna mill-Istat, eżegwita bi ksur ta' din id-dispożizzjoni, għall-hłas tal-interessi għall-perijodu ta' illegalità ta' din l-għajjnuna japplika wkoll għall-għajjnuna li din il-benefiċjarja ttrasferixxiet lil impriża marbuta magħha u għal dik li tħallset lilha minn impriża kkontrollata mill-Istat.
- 46 B'mod partikolari, dik il-qorti tixtieq tkun taf jekk, peress li l-miżuri ta' għajjnuna li minnhom ibbenefikat TV2 jinkludu, minn naħa, ir-riżorsi miksuba mil-liċenzja li, matul il-perijodu bejn is-sena 1997 u s-sena 2002, tħallsu lil TV2, imbagħad ittrasferiti lill-istazzjonijiet reġjonali ta' din tal-aħħar, u, min-naħa l-oħra, id-dħul mir-reklamar li, fl-1995 u fl-1996, ġie ttrasferit minn TV2 Reklame A/S lil TV2, inkluż permezz tal-Fond TV2, l-ammonti ta' dawn ir-riżorsi u ta' dan id-dħul għandhomx jiġu inklużi fl-ammont totali ta' għajjnuna li fuqu l-imsemmija interessi għandhom jiġu kkalkolati.
- 47 F'dan ir-rigward, għandu jtifakkur li, minn naħa, permezz tas-sentenza tagħha tad-9 ta' Novembru 2017, TV2/Danmark vs Il-Kummissjoni (C-649/15 P, EU:C:2017:835), il-Qorti tal-Ġustizzja ċaħdet l-appell ta' TV2 mis-sentenza tal-Qorti Ġenerali tal-24 ta' Settembru 2015,

TV2/Danmark vs Il-Kummissjoni (T-674/11, EU:T:2015:684), u b'hekk ikkonfermat ir-regolarità tal-istħarriġ eżerċitat mill-Qorti Ġenerali sa fejn din, fil-punti 165 sa 174 ta' dik l-aħħar sentenza, iddeċidiet li l-imsemmija rizorsi kienu jikkostitwixxu għajjnuna mill-Istat mogħtija lil TV2.

- 48 Min-naħa l-oħra, il-Qorti tal-Ġustizzja, permezz tas-sentenzi tagħha tad-9 ta' Novembru 2017, Il-Kummissjoni vs TV2/Danmark (C-656/15 P, EU:C:2017:836), u tad-9 ta' Novembru 2017, Viasat Broadcasting UK vs TV2/Danmark (C-657/15 P, EU:C:2017:837), annullat is-sentenza tal-Qorti Ġenerali tal-24 ta' Settembru 2015, TV2/Danmark vs Il-Kummissjoni (T-674/11, EU:T:2015:684), sa fejn din kienet annullat id-Deċiżjoni 2011/839 sa fejn il-Kummissjoni kienet ikkunsidrat fiha li d-dhul mir-reklamar għas-snin 1995 u 1996 imhallas lil TV2 permezz tal-Fond TV2 kien jikkostitwixxi għajjnuna mill-Istat, u ddeċidiet definittivament il-kawża billi ċaħdet ir-rikors għal annullament ipprezentat minn TV2 minn din id-deċiżjoni.
- 49 Minn dan jirriżulta li l-qrati tal-Unjoni kkonfermaw il-validità tal-imsemmija deċiżjoni u ddeċidew b'mod definittiv li r-rizorsi kif ukoll id-dhul imsemmi fil-punt 46 ta' din is-sentenza jikkostitwixxu għajjnuna mill-Istat, fis-sens tal-Artikolu 107(1) TFUE.
- 50 F'dawn iċ-ċirkustanzi, fid-dawl tar-risposta mogħtija għall-ewwel domanda magħmula u kif irrilevat l-Avukat Ġenerali fil-punt 53 tal-konklużjonijiet tagħha, l-ammonti ta' dawn ir-rizorsi u ta' dan id-dhul, li minnhom ibbenefikat TV2 u li jagħmlu parti mill-għajjnuna implimentata bi ksur tal-Artikolu 108(3) TFUE, għandhom ukoll jagħtu lok għall-ħlas tal-interessi marbutin mal-perijodu tal-illegalità ta' din l-għajjnuna.
- 51 Fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet preċedenti, ir-risposta għat-tieni u għat-tielet domanda magħmula għandha tkun li l-Artikolu 108(3) TFUE għandu jiġi interpretat fis-sens li l-obbligu, impost fuq il-qrati nazzjonali, li jikkundannaw lill-benefiċjarja ta' għajjnuna mill-Istat implimentata bi ksur ta' din id-dispożizzjoni għall-ħlas ta' interessi marbutin mal-perijodu ta' illegalità ta' din l-għajjnuna japplika wkoll għall-għajjnuna li din il-benefiċjarja ttrasferixxiet lil imprizi marbuta magħha u għal dik li tħallset lilha minn impriża kkontrollata mill-Istat.

Dwar l-ispejjeż

- 52 Peress li l-proċedura għandha, fir-rigward tal-partijiet fil-kawża prinċipali, in-natura ta' kwistjoni mqajma quddiem il-qorti tar-rinviju, hija dik il-qorti li tiddeċiedi fuq l-ispejjeż. L-ispejjeż sostnuti għas-sottomissjoni tal-osservazzjonijiet lill-Qorti tal-Ġustizzja, barra dawk tal-imsemmija partijiet, ma jistgħux jithallsu lura.

Għal dawn il-motivi, Il-Qorti tal-Ġustizzja (Awla Manja) taqta' u tiddeċiedi:

- 1) L-Artikolu 108(3) TFUE għandu jiġi interpretat fis-sens li l-obbligu, impost fuq il-qrati nazzjonali, li jikkundannaw lill-benefiċjarja ta' għajjnuna mill-Istat implimentata bi ksur ta' din id-dispożizzjoni għall-ħlas ta' interessi marbutin mal-perijodu ta' illegalità ta' din l-għajjnuna japplika wkoll meta, permezz tad-deċiżjoni finali tagħha, il-Kummissjoni tikkonkludi li din tal-aħħar hija kompatibbli mas-suq intern, skont l-Artikolu 106(2) TFUE.**
- 2) L-Artikolu 108(3) TFUE għandu jiġi interpretat fis-sens li l-obbligu, impost fuq il-qrati nazzjonali, li jikkundannaw lill-benefiċjarja ta' għajjnuna mill-Istat, implimentata bi ksur ta' din id-dispożizzjoni, għall-ħlas tal-interessi għall-perijodu ta' illegalità ta' din l-għajjnuna japplika wkoll għall-għajjnuna li din il-benefiċjarja ttrasferixxiet lil imprizi marbuta magħha u għal dik li tħallset lilha minn impriża kkontrollata mill-Istat.**

Firem